

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI

ILMIY-ELEKTRON JURNALI
9-SON

KOKAND UNIVERSITY | **2023**
HERALD | **VOLUME №9**

**QO‘QON
UNIVERSITETI
XABARNOMASI
9-SON**

**KOKAND
UNIVERSITY
HERALD
VOLUME 9**

**ВЕСТНИК
КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТ
ВЫПУСК 9**

9/2023

QO'QON UNIVERSITETI

XABARNOMASI

Ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

G'.E.Zaxidov

Bosh muharrir:

Sh.R.Ruziyev

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

A.A.Yusupov

Sahifalovchi muharrir:

T.M.Umarov

Texnik muharrir:

D.Z.Solidjonov

Tahririyat hay'ati:

1. I.f.d., prof., S. G'ulomov (O'z.R. Fanlar Akademiyasi)
2. DSc., prof., Sh. I. Mustafakulov
3. DSc., Mark Rozenbaum (AQSH)
4. PhD., I. Bobojonov (IAMO, Germaniya)
5. PhD., N. Djanibekov (IAMO, Germaniya)
6. PhD., K. Akramov (IFPRI, AQSH)
7. PhD., N. Yusupov (Woosong University, J.Koreya)
8. DSc., D. Xosilova (University of Wyoming, AQSH)
9. I.f.d., prof., B. Salimov (TDIU)
10. I.f.d., prof., K. Axmedjanov (KIUT)
11. I.f.d., prof., N. Maxmudov (TDIU)
12. PhD., Sh. Aktamov (Singapur universiteti)
13. I.f.d., prof., U. Gafurov (TDIU)
14. I.f.d., prof., X. Qurbonov (TDIU)
15. F.f.n., dotsent D. Xodjayeva (QDPI)
16. I.f.n., dotsent, N. Urmonov (TDIU)
17. F.f.d., prof., Sh. Shaxobidinova (ADU)
18. F.f.d., prof., M. Umarxodjayev (ADU)
19. I.f.n., dotsent, J. Qambarov (FarPI)
20. PhD, dotsent, D. Rustamov (ADU)
21. I.f.n., dotsent, A. Islamov (Qo'qon universiteti)
22. PhD., M.Najmiddinov (Qo'qon universiteti)

Qo'qon universiteti xabarnomasi

("Вестник Кокандского университета – Kokand University Herald") ilmiy-elektron jurnali Qo'qon universiteti Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2020-yil 10- oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1138 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-1695 ISSN-raqami olingan.

© "Kokand University" – 2023

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona viloyati, Qo'qon shahri, Turkiston ko'chasi, 28 a-uy, 1-xonadon

Mundarija:/Outline:

Iqtisodiyot / Economy			
1.	Sh.Ruziyev	O'zbekistonda smart turizmni zamonaviy prinsiplari asosida rivojlantirish va bunda xorij tajribasidan foydalanish	3-6
2.	Kh.Sabirov A.Akbarova	Strategy for the development of free economic zones in Uzbekistan	7-10
3.	K.Светлана O.Арзикулов Г.Атамуратова	Методы управления кредитным портфелем коммерческих банков	11-16
4.	J.Bobanazarova L.Zulfikarova	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida yoshlarning kasbiy layoqatlarini shakllantirish	17-20
5.	K.Kurpayanidi	Institutional aspects and risks in the digital economy: ways to reduce uncertainty for economic agents	21-25
6.	A.Abduvoxidov X.Nazarov	Qishloq xo'jaligi tarmog'ini zamonaviy axborot texnologiyalari orqali raqamlashtirish va innovatsiyalarni jadallashtirish istiqbollari	26-30
7.	Sh.Rasulova	Oziq-ovqat sanoat korxonalarini faoliyatini boshqarish hamda korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	31-34
8.	Kh.Sabirov A.Akbarova	Influence of the volume of industrial production in Uzbekistan on the import trend	35-40
9.	M.Turg'unov	Raqamli iqtisodiyot sharoitida oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatida zamonaviy boshqaruv istiqbollari	41-45
10.	K.Svetlana U.Gulmira	Tadbirkorlik faoliyatida motivatsiya modellarining xorijiy davlatlar tajribalarining ahamiyati	46-49
11.	Г.Хусанова	Худудлар саноатини комплекс-инновацион ривожлантириш модели (Наманган вилояти мисолида)	50-52
12.	T.Boburjon J.Mamasoliyev	Mamlakat yalpi ichki mahsulotiga soliq turlarining ta'siri	53-60
13.	A.Abdusamidov	A comprehensive analysis of the impact of globalization on auditing standards	61-63
14.	K.E. Grishin Y.Djabbarova	Features of printing production in modern conditions	64-67
15.	X.Gafurov S.Abdulhamidov	Mamlakat yalpi ichki mahsulotini rivojlantirishda kichik biznesni o'rni va duch kelishi mumkin bo'lgan muammolar tahlili	68-71
16.	A.Abdusamidov D.Xo'jamurodov	Moliyaviy texnologiyalar tarixi va rivojlanishi: O'zbekiston misolida	72-74
17.	D.To'xtamurodov	Erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirishni boshqarishning samaradorligi	75-78
18.	Н.Мукумова	Состояние, тенденции и особенности развития рынка услуг высшего образования в Узбекистане	79-84
19.	J.Turg'unov	Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari	85-87
20.	U.Mamadaliyev	Specific characteristics of tour operator activity management	88-90
21.	М.Усмонов	Актуальные вопросы достижения точки безубыточности на предприятиях	91-94
22.	Kh.Gafurov	Unraveling complexity: assessing the impact of real effective exchange rate on Uzbekistan's trade dynamics	95-98
23.	L.Yoqubov	Iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari tahlili	99-101
24.	Z.Umarova	Iqtisodiy islohotlar sharoitida korxonalarni boshqarish	102-105
25.	O.Umarov Yo.Murodova	Sayyohlar uchun yovvoyi tabiat farovonligini oshirishda marketingdan foydalanish	106-108
26.	Sh.Saloxitdinov	Mehnat bozoriga oliy ta'lim muassasalari tomonidan bitiruvchilarni tayyorlashni tartibga solishning institutsional asoslari	109-112
27.	Sh.Rasulov	Mehnat resurslarining iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha bandligining joriy holati tahlili	113-116
28.	G.Melibaeva	An overview of the function of human resource management in employee performance and motivation	117-121
29.	M.Gulomkodiroya	An overview of green banking practices in Uzbekistan	121-125
30.	M.Tojiyeva	Kichik biznesni rivojlantirishning mamlakat ijtimoiy- iqtisodiy hayotidagi ahamiyati	126-130
31.	Sh.Po'latov Sh.Musabekov	The study of value-added tax: knowledge from the eu vat experience and Uzbekistan's vat system	131-135
32.	M.Sultonov	Fond bozori va unda tijorat banklarining tutgan o'rni	136-139

33.	Sh.Po'latov	O'zbekiston respublikasida qo'shilgan qiymat solig'i va aylanmadan olinadigan soliq to'lovchilarini bir-biridan farqli jihatlarini baholash	140-143
34.	A.Baxromov	Increasing the economic efficiency of textile industry enterprises through digital technologies	144-146
35.	H.Rasulov	Siyosiy mojarolarning turizmga ta'siri	147-150
36.	D.Mamayusupova	Turizm sohasida davlat-xususiy sherikligi ishtirokchilarining o'zaro hamkorligi samaradorligini oshirish	151-153
Pedagogika / Pedagogy			
37.	M.Ganiyeva D.Ergasheva	Unlocking knowledge: key pedagogical aspects of the study of philology	154-158
38.	Sh.Jumanova A.Abdullayev M.Odilova	O'zbekistonda pisa testi natijalari va boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini bu testga tayyorlash istiqbollari	159-162
39.	M.Temirova	Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ichki ishlar profilaktikasi inspektorlari faoliyatini tashkil etishning huquqiy asoslarini mustahkamlanishi	163-165
40.	G.Sanginova	Erta bolalik ta'limini qo'llab-quvvatlashda oilalarning roli	166-169
41.	N.Valiyeva	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyasini rivojlantirish yo'llari	170-173
42.	V.Abdullaeva	Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarining o'rganilishi hamda asardagi somatik frazeologik birliklarning qo'llanilishi	174-179
43.	S.Asilova	Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish masalalari	180-183
44.	Z.Eraliyeva D.Djo'rayeva	Bolalar tafakkurini rivojlantirishda ayrim didaktik o'yinlarning ahamiyati	184-186
45.	G.Komiljonova	Fanlararo bog'lanishlar asosida talabalarni bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish	187-192
46.	Sh.Pardayev	O'quvchilarning individual o'quv natijalarini baholashga zamonaviy yondashuvlar	193-196
47.	A.Mirzakulov	IIV akademiyasi kursant qizlarini zamonaviy krossfit sport turi orqali jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish	197-200
48.	F.Berdibekova	Akmeologik yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik mexanizmlari	201-203
49.	H.Akbarova	Talim jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida samaradorligini oshirish (onlayn o'yinlar)	204-208
Filologiya / Philology			
50.	M.Mamatqulova	How does a person become multilingual?	209-2012
51.	M.Mamatqulova	Needs analysis as a main phase for designing english for specific purposes (esp) course	213-216
52.	L.Uzakova	O'zbek va ingliz tillarida to'y bilan bog'liq leksik birliklarning lingvokulturologik tadqiqi: o'zbek va ingliz tillarida to'y bilan bog'liq leksik vositalarning chog'ishtirma tadqiqi	217-221
53.	G.Xoldorova	Alisher Navoiy ijodida sakkokiy an'analari	222-224
54.	M.Парпиева	Актуальные вопросы изучения русского языка	225-227
Raqamli texnologiyalar / Digital technologies			
55.	C.Гулямов A.Шермухамедов Б.Шермухамедов	Применение искусственного интеллекта в образовании	228-232
56.	F.Mulaydinov D.Otajonova	Breaking language barriers: the future of english language teaching with ar/vr technology	233-236
57.	F.Mulaydinov A.Abdullayev M.Odilova	Ta'limda raqamli texnologiyalarning roli	237-240
58.	T.Azimova	Matematikani o'qitishda qiyosiy usullar va o'quv texnologiyalari	241-244
59.	Sh.Akhunova	Concerns regarding the use of foreign experience and the significance of using digital technologies to boost the tourism network's competitiveness	245-249
60.	B.Akramov	Fizika fanini o'qitishda zamonaviy texnikalardan foydalanish va zamonaviy texnik qurilmalarni amaliy o'rganish	250-253

TURIZM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ISHTIROKCHILARINING O'ZARO HAMKORLIGI SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori

ku.mamayusupova@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

ANNOTATSIYA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2023-yil

Jurnal soni: 9

Maqola raqami: 36

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.858>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/ keywords

davlat-xususiy sheriklik modellari, biznes inkubator, konsessiya munosabatlari, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari, bozor infratuzilmasi..

Ushbu maqolada iqtisodiy o'sishga ko'maklashish, barqaror rivojlanish, investitsiyalarni rivojlantirishning nazariy va uslubiy asoslariga, shuningdek, turizm sohasida davlat-xususiy sherikligi ishtirokchilarining o'zaro hamkorligi samaradorligini oshirish xususida so'z yuritildi.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm, madaniy meros va sport sohaslarida davlat boshqaruvini takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida" 2022-yil 18-fevraldagi PF-75-son Farmoni hamda "Turizm va madaniy meros vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" 2022-yil 18-fevraldagi PQ-135-son qarori ijrosi yuzasidan Vazirlar Mahkamasi qaror qabul qildi. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi to'g'risida nizom, vazirlikning maqomi, asosiy vazifalari va funksiyalari, tizimi, uning markaziy apparati va hududiy bo'linmalari asosiy vazifalari va funksiyalari; vazirlik, uning markaziy apparati va hududiy bo'linmalarining huquqlari hamda javobgarligi; vazirlik, uning markaziy apparati va hududiy bo'linmalari rahbar va xodimlarining asosiy funksional vazifalari hamda javobgarligi; vazirlik faoliyatini tashkil etish tartibi, Vazirlik markaziy apparati tarkibiy bo'linmalarining Vazirlikning hududiy bo'linmalari va idoraviy mansub tashkilotlar bilan o'zaro hamkorligi xususida so'z yuritildi.

O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Turizmni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi to'g'risidagi nizomga muvofiq jamg'armaning maqomi (jamg'arma davlat maqsadli jamg'armasi hisoblanadi va O'zbekiston Respublikasining konsolidatsiyalashgan byudjeti tarkibiga kiritildi. Jamg'arma mablag'larini shakllantirish manbalari va tushgan mablag'larni vazirlik tomonidan ochiladigan shaxsiy g'azna hisob-varaqlari va xorijiy valyutadagi bank hisob-varaqlarida jamlash; jamg'arma mablag'laridan har yili vazirlik tomonidan tasdiqlanadigan, Moliya vazirligi bilan kelishilgan daromadlar va xarajatlar smetasiga qat'iy muvofiq ravishda foydalanish hamda ushbu mablag'lardan foydalanish maqsadlari; jamg'arma mablag'laridan oqilona va maqsadli foydalanilishini nazorat qilishni Moliya vazirligi tomonidan amalga oshirish tartibi belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi hududida turistik (mehmonxona) yig'imni undirish tartibi to'g'risidagi nizom 3-ildavga muvofiq tasdiqlandi. Nizomga ko'ra:

- turistik (mehmonxona) yig'imning tabaqalashtirilgan miqdorlari hamda uni undirish tartibini belgilash;
- turistik (mehmonxona) yig'im undiriladigan shaxslar toifasini belgilash;
- Turizm va madaniy meros vazirligi tomonidan turistik (mehmonxona) yig'im miqdori to'g'risidagi ma'lumotlarni shakllantirish tartibi belgilandi.

Adabiyotlar tahlili. Maqolada nazariy-uslubiy asos sifatida O'zbekiston Respublikasining tegishli qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

"O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 20-dekabrda 2012-yilgi 1-sonli qarorlari" hamda "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2010-yil 20-dekabrda 2013-yilgi qonunchilikka oid fundamental asarlaridan" foydalanilgan. Aholi turmush sifati va darajasi, turizm, davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish va takomillashtirish, shuningdek, mamlakatimiz va xorijiy iqtisodchilarning turizm va davlat-xususiy sheriklik sohasini yanada rivojlantirish bo'yicha ish olib borishi.

Davlat idoralari va xususiy biznes o'rtasidagi munosabatlarni tashkil etishda yolg'onchilik va turizm iqtisodiyoti muammolari G.B.Yung, V.I.Yakunin, V.Bersls, P.M.Havrapek, kabi xorijiy olimlarning ilmiy ishlarida o'rganilgan. P.Druker, I.Jedjeychik, D.D.Lennon, X.Smit, N.Kokerell, D.Tryu, D.Park, S.Makay.

MDH mamlakatlari A. Y. Aleksandrova, A. A. Alekseev, D. M. Amunts, M. A. Arxipova kabi olimlarning ilmiy ishlarida turizm sanoatida PPPdan samarali foydalanish muammolari o'rganilgan. A. M. Babashkina, L. S. Baryutin, V. G. Varnavskiy, A. N. Viktorov, V. L. Kurakov, Y. V. Bondarenko. Milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda o'zbekistonlik iqtisodchi olimlar N.Yusupov va F.Qoraboyev BMT Taraqqiyot Dasturi doirasida DXSHni shakllantirish va rivojlantirishning ayrim nazariy va uslubiy masalalarini, Jumaniyozov tadqiqotlarida o'rgandilar. Uy-joy qurilishi sohasida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda DXSH mexanizmlaridan foydalanish jihatlarini yoritib o'tganlar.

Bundan tashqari, mintaqalarda turistik yo'nalishlarni rivojlantirish va targ'ib qilishda davlat va biznesning hamkorligi sohasiga oid xalqaro huquqiy hujjatlar, me'yoriy hujjatlar, konsepsiyalar, dastur va loyihalar, shuningdek, turizm sohasining konseptual asoslari va tarixiy tajribasi. Turizm faoliyatining usullari va shakllari o'rganildi. Ularni rivojlantirishning yangi yo'nalishlarini izlash, turizm xizmatlari bozori, sayyohlik kompaniyalarining tadbirkorlik faoliyati, turizm marketing va menejmentni shakllantirish, turizm iqtisodiyoti, milliy va turizmning mazmuni hisoblanadi. Mintaqaviy iqtisodiy hodisa, moliyaviy jihatlar turizm industriyasini rivojlantirish, turizm narx belgilash, turizm sohasidagi xalqaro aloqalar va mintaqaviy turizm faoliyatining iqtisodiy jihatlarini o'rganib chiqildi. Biroq, O'zbekistonda demokratik bozor islohotlarini chuqurlashtirish va DXSHning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni noaniqligi Harakatning ustuvor yo'nalishi bo'lgan iqtisodiyotni liberalashtirish vazifalarini amalga oshirish sharoitida eng muhim masalalardan biri hisoblanadi. 2017-2021-yillarda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi, DXHga asoslangan mintaqaviy turizmning iqtisodiy mexanizmini shakllantirish va faoliyat yuritish omillari va shartlarini nazariy va uslubiy nuqtayi nazardan baholashning yetarli darajada rivojlanmaganligi, Davlat va biznesning

o'zaro hamkorligi orqali turizm innovatsiyalari va investitsiyalarini shakllantirish va amalga oshirish orqali mintaqaviy turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini belgilab beruvchi muhim element bo'yicha tadqiqotlarning yo'qligi, shuningdek ularni iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mavzusining dolzarbligidan dalolat beradi.

Tahlil va natijalar. PPP alohida mintaqaviy ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega va mintaqaviy iqtisodiy tizimlarning turli sohalarida innovatsion faolligni rag'batlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Bu, o'z navbatida, O'zbekiston Respublikasi hududlarini davlat tomonidan muhim ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lgan rivojlanishning innovatsion yo'lga o'tish strategiyasini amalga oshirishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan real mexanizm sifatida DXSHni asoslaydi.

DXSH doirasida davlat biznesni ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirishda ishtirok etishga taklif qiladi, bunda xususiy sektor davlat tomonidan belgilangan parametrlar va standartlarga muvofiq obyektlarni qurish, moliyalashtirish va boshqarish majburiyatini oladi. Buning evaziga xususiy sektor davlatdan to'lovlarni oladi, ularning miqdori erishilgan natijalarga bog'liq. PPP mexanizmi davlat va mahalliy imkon beradi.

Hukumatlar xususiy sektorning boshqaruv ko'nikmalari va tajribasidan loyihalarni moliyalashtirish bo'yicha cheklangan imkoniyatlarni bartaraf etish, xususiy sektor bilan ba'zi risklarni bo'lishish, ko'rsatilyotgan ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish va davlat infratuzilmasini boshqarish samaradorligini oshirish uchun foydalanishi mumkin.

PPP davlat va xususiy tuzilmalar, shu jumladan turli shakl va faoliyat sohalaridagi tashkilotlar, shuningdek, turizm sohasida innovatsion tashabbuslarni faol amalga oshirishga intilayotgan tashkilotlar o'rtasida manfaatlar muvozanatiga erishishga qaratilgan boshqaruv mexanizmlaridan biridir. Shuni ta'kidlash kerakki, DXSH davlat tadbirkorligining o'ziga xos xususiyatlaridan biri bo'lib, u ham mintaqaviy tarkibiy qismga ega. Keling, biznesni rivojlantirishning alohida yo'nalishi sifatida PPP ning o'ziga xos xususiyatlariga alohida to'xtalib o'tamiz. Bunday hamkorlik [19]:

- xususiy sektor resurslaridan foydalanish yoki rivojlantirish orqali davlat sektorining ehtiyojlarini qondiradi;
- xususiy sektor bilan birgalikda xizmatlar ko'rsatish orqali davlatning vakolat va funksiyalarini qo'llab-quvvatlaydi;
- umumiy maqsad sari harakat qilayotgan ikki yoki undan ortiq tomonlardan iborat.

Mahalliy va shtat hukumatlari, korxonalar va notijorat tashkilotlari tashkilotlar (masalan, mahalliy jamoalar, xizmat ko'rsatish klublari, ijtimoiy xizmat ko'rsatish tashkilotlari yoki maxsus manfaatdor guruhlar) DXSH ishtirokchilari bo'lishi mumkin. Ushbu hamkorlik ishtirokchilari bir qator imkoniyatlarga ega bo'ladi.

- vakolatlar va majburiyatlarining bo'linishi
- teng asosda ishlash

PPPda ishtirok etish natijasida olinadigan imkoniyatlar bitta shartnomani bajarish uchun emas, balki muayyan vaqt davomida munosabatlarni saqlab qolish uchun aniq kelishuv, shartnoma yoki boshqa huquqiy hujjatning mavjudligi, vaqt va resurslarni taqsimlash, investitsiyalar, risklar va daromadlarni taqsimlashni o'z ichiga oladi.

PPPda ishtirok etish natijasida olinadigan imkoniyatlar

Bir qator PPP modellari ilmiy adabiyotlarda va ilmiy maqolalarda keltirilgan, xususan, mashhur nemis iqtisodchisi K. Shusman bir qator hamkorlik modellarini muhokama qiladi. PPPning zamonaviy shakllari foydalanish, tasarruf etish, boshqarish va boshqa mulkchilik munosabatlarining turli darajalarini aks ettiruvchi yanada murakkab shartnoma shartnomalari bilan tavsiflanadi.

Davlat-xususiy tadbirkorlikning modellari [22]

- Model nomi
- Model xususiyatlari
- Operatsion model
- Konsessiya modeli
- Lizing modeli (ko'char va ko'chmas mulkni uzoq muddatli ijaraga berish)

Xususiy shirik loyihani qisman moliyalashtirishni o'z zimmasiga oladi. Ob'ekt boshqariladi. Mahalliy hokimiyat organlari loyihaning maqsadini, ob'ektni ishlatish qoidalarini aniqlash.

DXSH loyihalarida davlat mulkchilikning qonuniyligini, soliq va boshqa imtiyozlar, kafolatlar, shuningdek, ma'lum miqdorda moliyaviy resurslar olish imkoniyatini ta'minlaydi. Davlat yetakchi subyekt va asosiy tartibga soluvchi sifatida, zarurat tug'ilganda, ishlab chiqarish

dasturlari manbalarini ijtimoiy maqsadlar uchun (ishlab chiqarish, sog'liqni saqlash, fan, madaniyat) qayta taqsimlash huquqiga ega va bu ko'p hollarda nafaqat ijtimoiy xizmatlarni yaxshilashga yordam beradi. Ijtimoiy-iqtisodiy iqlim, balki sarmoyani ham oshiradi, mamlakat reytingi va hamkor loyihalarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda iqtisodiyot va davlat boshqaruvi sohasidagi DXSHning asosiy shakllari quyidagilardir:

1. Davlat shartnomalari.
2. Ijara munosabatlari.
3. Moliyaviy lizing (lizing).
4. Konsessiya munosabatlari.
5. Davlat-xususiy korxonalar.
6. Mahsulot taqsimoti shartnomalari.

Shartnomada ko'rsatilmagan, ammo natijadan manfaatdor bo'lgan uchinchi ishtirokchi aholi yoki jamiyatdir, shuning uchun ham DXSH ba'zan davlat-davlat sherikligi atamasi bilan almashiriladi. Binobarin, DXSH tashkilotchilarining asosiy vazifasi milliy strategik manfaatlarini hisobga olgan holda jamiyat, davlat va xususiy biznes manfaatlarini mutanosibligini ta'minlashdan iborat.

PPP doirasida davlat sektori ikkita guruhga bo'lingan maqsadlarga erishishi va ularni ichki va tashqi maqsadlar sifatida tavsiflashi mumkin: tashqi maqsadlar qo'shma harakatlar sharoitida sheriklar muhitiga qaratilgan, ichki maqsadlar esa tomonlarning munosabatlariga qaratilgan hamkorlikning o'zi hisoblanadi.

Tashqi maqsad sifatida, mintaqa aholisining turmush sharoitiga qarab, mintaqaviy darajada ijtimoiy ehtiyojlar sohasida qo'shimcha imkoniyatlarni izlash istagini ta'kidlash kerak. Ta'kidlash joizki, tashqi maqsadga erishish jarayonida byudjetdan tashqari manbalardan investitsiyalarning kirib kelishini ta'minlash, shahar atrof-muhitini tiklash muammolarini hal etish mumkin; hududning madaniy-tarixiy salohiyatini saqlash, tiklash va to'ldirishni ta'minlash, shu orqali mintaqaning turizm salohiyatini oshirish; hududning raqobatbardoshligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va boshqa qator mintaqaviy muammolarni hal etish.

Ichki maqsad xususiy sektor hamkorlarining bilimlari va biznes vakolatlaridan foydalanish bo'lishi kerak. Xususiy sektor tomonidan ko'zda tutilgan maqsadlarning ikki guruhini iqtisodiy va kommunikatsiyalarga bo'lish mumkin.

Iqtisodiy maqsadlar foyda olish istiqbollarini oshirishni o'z ichiga olishi kerak (hech bo'lmaganda uzoq muddatda). Qisqa muddatda xususiy sheriklar raqobatbardoshlikni saqlab qolishga, shuningdek, mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarishni ko'paytirish, risklarni taqsimlash va kamaytirish uchun qo'shimcha imkoniyatlarga ega bo'lgan faoliyat turlarini kengaytirishga intiladi.

Aloqa maqsadi xususiy hamkorlarga o'z imidjini yaxshilash imkoniyatini berishdir, shuning uchun ular bir nechta komponentlar bilan bozor aloqalarini mustahkamlaydi.

O'zbekiston qonunchiligi va DXSH mavzusidagi ilmiy nashrlarning tahlili shuni xulosa qilish imkonini beradiki, hozirgi vaqtda O'zbekistonda davlat-huquq sohasida "davlat-xususiy sheriklik" tushunchasidan foydalanishning ayrim holatlari haqida gapirish mumkin:

1. Bir tomondan, davlat yoki shahar hokimiyati, ikkinchi tomondan, xususiy kompaniyalar teng huquqli sheriklar sifatida ishtirok etadigan loyihalarni amalga oshirish bo'yicha shartnomalar.
2. Xususiy tadbirkorlik subyektlari tomonidan strategik yo'nalishlardagi yirik loyihalarni amalga oshirishni qo'llab-quvvatlash uchun O'zbekiston Respublikasi Investitsiya jamg'armasi va boshqa davlat byudjetlari mablag'laridan foydalanish.
3. Biznes loyihalarini rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari bilan rag'batlantiriladigan maxsus iqtisodiy zonalarini tashkil etish.

4. Iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlarini rivojlantirish uchun aralash davlat va xususiy kapitalga ega korporatsiyalar tashkil etish [24].

Davlat-xususiy sheriklik xususiy lashtirishdan farqli ravishda davlatga muayyan obyektga egalik huquqini saqlab qolgan holda jamiyat manfaatlarini kuzatish, tartibga solish va nazorat qilish funksiyalarini to'liq bajarish imkonini beradi. Xususiy biznes bu o'zaro ta'sirga nafaqat o'zining moddiy va moliyaviy resurslarini, balki samarali boshqaruv, mobil xodimlar va innovatsion yechimlarga moyillikni ham keltirib chiqaradi.

Xulosa va takliflar. Ilmiy maqolamizni yozishda olib borilgan izlanishlar natijasida quyidagi xulosa va takliflar berildi:

1. Byudjet yukini kamaytirish va byudjet cheklovlarini bartaraf etish. Hamkorlik ijtimoiy ahamiyatga ega hududlarni byudjetdan tashqari manbalar hisobidan moliyalashtirish yoki byudjet mablag'larini sezilarli darajada qisqartirish imkonini beradi.

2. Xatarlarni taqsimlash. Xatarlarni maqsadli taqsimlash har bir tomon eng yaxshi boshqara oladigan xavfni o'z zimmasiga olishi kerakligini anglatadi.

3. Loyihani amalga oshirish vaqtini qisqartirish. Biznes ishtiroki ijtimoiy loyihalarni amalga oshirish sur'atlarini oshiradi. Buyuk Britaniyada olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, faqat xususiy sheriklarga bog'liq bo'lgan loyihalar 100% muvaffaqiyatga erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi Qonuni 2019-yil 10-may, O'RQ-537-son.

2. Jung T. E. Rossiya iqtisodiyotida inqirozga qarshi boshqaruv. Sankt-Peterburg: Nauka, 2002-yil. 205 b.

3. Yakunin V.I. Davlat boshqaruvi mexanizmidagi hamkorlik // Sotsiologik tadqiqotlar. 2007-yil. № 2. 26-29-betlar.

4. Bersls V., Havrapek P. M. Investitsiyalar samaradorligini baholash bo'yicha ko'rsatmalar. M.: Interexpert, INFRA-M., 2005. 324 b.

5. Drucker P. Samarali boshqaruv. Iqtisodiy vazifalar. Optimal yechimlar. M.: Moliya va statistika, 2002. 288 b.

6. Jedrzychik I. Zamonaviy turistik biznes. Kompaniyani boshqarishda ekostrategiyalar. M.: Moliya va statistika, 2003. 320 b.

Davlat investor sifatida jalb qilingan joylarda amalga oshirish muddatlari o'tkazib yuborilgan va xarajatlar ko'paygan.

4. Loyihalarni moliyalashtirish va amalga oshirish tartiblarini takomillashtirish. Ochiq tanlovlar mexanizmi loyihalarni boshqarishning shaffofligini oshiradi va moliyaviy oqimlarning harakatini kuzatish imkonini beradi. Bularning barchasi birgalikda ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal qilishda nodavlat notijorat tashkilotlarining ishtiroki orqali rivojlanishi davlat maqsadlari bilan rag'batlantiriladigan davlat sektorini ham, tijorat sektorini ham mustahkamlaydi.

7. Lennon D.D., Smit H., Kokerell P., Trew D. Turizm sanoatini boshqarish. M., 2008. 272 b.

8. Park D., Mackay S. Nazorat va boshqaruv tizimlarida ma'lumotlarni yig'ish. M., 2007. 504 b.

9. Aleksandrova A. Yu. Turistik bozorning tuzilishi. M.: Pressolo, 2002. 278 b.

10. Alekseev A. A. Rossiyada turizm: shakllanish va rivojlanish muammolari // Turizm: amaliyot, muammolar, istiqbollari. 2008 yil. № 3. 76-84-betlar.

11. Amunts D. M. Rossiya madaniyati sohasidagi davlat-xususiy sheriklikning konsession modeli: amalga oshirish istiqbollari. M., 2005. 64 b.